

Προκατάληψη και διομαδικές σχέσεις: Ένα πεδίο σημαντικών και περίπλοκων κοινωνικοπολιτικών ζητημάτων

Πρόσθετη βιβλιογραφία: Brown (2010) *Prejudice: Its social psychology*.
Dixon & Levine (2012) *Beyond prejudice*.

Διομαδικές σχέσεις (intergroup relations)

Σχέσεις εντός ομάδας και μεταξύ ομάδων με βάση την αντίληψη της ιδιότητας μέλους μιας ομάδας (ενδο-ομάδα/«εμείς» vs. εξω-ομάδα/«αυτοί»): πληροφοριακή και κανονιστική επιρροή και πληροφοριακή επιρροή αναφοράς (σε σχέση με το ποια κατηγορία προβάλλεται σε μια συγκεκριμένη κοινωνική κατάσταση)

Προκατάληψη (prejudice)

prae (εκ των προτέρων) & iudicium (κρίση)

1. Ατομοκεντρικός ορισμός: Αρνητική άλογη στάση ενός ατόμου προς τα μέλη μιας ομάδας που προκύπτει από την αδυναμία επεξεργασίας μεγάλου όγκου πληροφοριών και την προσπάθεια για γνωστική οικονομία, με συνέπεια την κατασκευή μια στρεβλής νοητικής εικόνας για τα μέλη της ομάδας αυτής
2. Κοινωνιοκεντρικός ορισμός: Αρνητική στάση προς τα μέλη μιας εξω-ομάδας με βάση την αντίληψή τους αποκλειστικά ως μελών της ομάδας αυτής που είναι αποτέλεσμα γνωστικών διαδικασιών κατηγοριοποίησης, σε μια συγκεκριμένη κοινωνική κατάσταση

Είναι η προκατάληψη αναπόφευκτη και, κατά συνέπεια, δικαιολογήσιμη;

Μορφές της προκατάληψης: με βάση σημαντικές κοινωνικές κατηγοριοποιήσεις όπως φυλή, έθνος, εθνοτικότητα, θρήσκευμα, σεξουαλική προτίμηση, οικονομική τάξη, εμφάνιση, βάρος, αναπηρία

Γνωστικό στοιχείο της προκατάληψης

Στερεότυπα, Lippmann, 1922, *Public Opinion*

Γενικευτικές πεποιθήσεις (θετικές και αρνητικές) για τα μέλη εξω-ομάδας αλλά και για τον εαυτό, το περιεχόμενό τους μεταβάλλεται σε σχέση με το ιστορικό και πολιτισμικό πλαίσιο.

<https://en.wikipedia.org/wiki/Stereotype>

<https://www.merriam-webster.com/words-at-play/the-history-origin-of-stereotype>

Φαινόμενο της επίτασης, Tajfel & Wilkes, 1963

Υπερεκτίμηση των ομοιοτήτων μεταξύ των ανθρώπων μιας κατηγορίας και των διαφορών μεταξύ ανθρώπων από διαφορετικές κατηγορίες

πειραματικό ερέθισμα

<https://randaltame.files.wordpress.com/2014/05/linelengths.jpg>

Φαινόμενο σχετικής ομοιογένειας, Stephan, 1977

Η τάση να βλέπει κανείς τα μέλη μιας εξω-ομάδας όλα ίδια και τα μέλη της ενδο-ομάδας ως πιο διαφοροποιημένα

Πλασματική συνάφεια, Hamilton & Gifford, 1976

Η γνωστική υπερβολή του βαθμού της ταυτόχρονης εμφάνισης δύο ερεθισμάτων ή γεγονότων, ή η αντίληψη ταυτόχρονης εμφάνισης εκεί όπου δεν υφίσταται.

Προσδοκίες, Rosenthal & Jacobson (1968) *Pygmalion in the classroom*.

Τα στερεότυπα ως σχήματα ρόλων

Απόδοση: Απόλυτο σφάλμα απόδοσης (Pettigrew, 1979)

Συναισθηματικό στοιχείο της προκατάληψης

Η άλογη πλευρά της προκατάληψης (Cooper, 1959): Έντονα αρνητικά συναισθήματα (θυμός, μίσος) για ομάδες στις οποίες δεν ανήκουμε

Η αξιολογική πλευρά της προκατάληψης (Fiske et al, 2007): θετικά ή αρνητικά συναισθήματα ως αποκρίσεις σε συνάρτηση με την προσλαμβανόμενη θερμότητα και ικανότητα των ομάδων

Οι εκτιμήσεις προσωπικής βλάβης ή οφέλους σε μια κατάσταση λειτουργούν στο επίπεδο του συλλογικού εαυτού και παράγουν κυρίως θετικά συναισθήματα για την ενδο-ομάδα και αρνητικά συναισθήματα για την εξω-ομάδα.

Συμπεριφορικό στοιχείο της προκατάληψης

Διακρίσεις: έκφραση αρνητικών συναισθημάτων, εκδήλωση εχθρικής ή άδικης συμπεριφοράς σε καθημερινό και θεσμικό επίπεδο (όμως βλ. LaPiere, 1934 σχετικά με την ασυνέπεια μεταξύ στάσης και συμπεριφοράς)

Συνέπειες για τον εαυτό στα θύματα της προκατάληψης: Συνέπειες της προκατάληψης στην αυτο-εκτίμηση των θυμάτων προκατάληψης (Clark & Clark, 1947), απειλή στερεοτύπου (το αίσθημα απειλής που προκύπτει όταν κάποιος αντιλαμβάνεται ότι οι άλλοι τον αξιολογούν ως μέλος ομάδας)

Θεωρίες σχετικά με τα αίτια της διομαδικής σύγκρουσης ως συνέπειας της προκατάληψης

Οι θεωρίες για την προκατάληψη ως αιτίας διομαδικής σύγκρουσης διαμορφώνονται ιστορικά από τη δεκαετία του 1920, αφού έχουν αμφισβητηθεί φυλετικές θεωρίες που αποδέχονται την ιεραρχική κατάταξη των ανθρώπινων ομάδων ως φυσική πραγματικότητα (Duckitt, 2010).

Εξελικτική κοινωνική ψυχολογία (evolutionary social psychology, Buss & Kenrick, 1998) / Κοινωνιοβιολογία (Sociobiology)

επιβίωση της ομάδας μέσω κληροδότησης γονιδίων

Η θεωρία του αποδιοπομπαίου τράγου (frustration-aggression hypothesis, Dollard et al, 1939, βλ. και Κεφ. 8 Επιθετικότητα, σ. 258-259)

ψυχοδυναμική/ψυχαναλυτική οπτική: ματαίωση πραγματοποίησης στόχων οδηγεί σε επιθετικότητα προς κάποιο «αποδιοπομπαίο τράγο» ως αποτέλεσμα της μη εκτόνωσης της ενέργειας/ορμής του ατόμου

Η θεωρία της αυταρχικής προσωπικότητας (authoritarian personality, Adorno et al, 1950)

ψυχοδυναμική/ψυχαναλυτική οπτική: ένας τύπος προσωπικότητας με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά που διαμορφώνεται από σκληρές μεθόδους διαπαιδαγώγησης και δημιουργεί αμφίθυμη σχέση με τους γονείς (αγάπη & μίσος), «μετατόπιση» και «προβολή» του μίσους προς αδύναμους στόχους με πάθος

Η κοινωνιογνωστική οπτική της προκατάληψης ως άλογης (Allport, G.W., 1954, *The nature of prejudice*)

βλ. παραπάνω

Η θεωρία του δογματισμού (dogmatism, Rokeach, 1960)

Ο τύπος δογματικής προσωπικότητας (μη ανεκτικής)

Η θεωρία της συμβατότητας απόψεων (belief congruence, Rokeach, 1960)

Η θεωρία της ρεαλιστικής σύγκρουσης (realistic conflict, Sherif & Sherif, *Groups in harmony and tension*, 1953)

Η προκατάληψη ως συνέπεια συνθηκών ανταγωνισμού μεταξύ ομάδων για σπάνιους πόρους: Πειράματα πεδίου σε παιδικές κατασκηνώσεις

<https://www.simplypsychology.org/robbers-cave.html>

<https://www.youtube.com/watch?v=8PRuxMprSDQ>

Η θεωρία της σχετικής αποστέρησης (relative deprivation, Runciman, 1966)

διαδικασία κοινωνικής σύγκρισης

Η θεωρία της κοινωνικής ταυτότητας & θεωρία της αυτο-κατηγοριοποίησης (Social Identity Theory, Tajfel, 1978, Self-Categorization Theory, Turner et al., 1987)

<https://www.simplypsychology.org/social-identity-theory.html>

<https://socialidentityresources.com/>

Κοινωνική κατηγοριοποίηση: πειράματα (εργαστηρίου) των ελάχιστων ομάδων: χειρισμός στρατηγικών κατανομής αμοιβών: δικαιοσύνη, μέγιστο κοινό κέρδος, μέγιστο κέρδος για την ενδο-ομάδα, μέγιστη διαφορά ανάμεσα στις αμοιβές των δυο ομάδων

Tajfel, 1970

<https://asfranthompson.files.wordpress.com/2011/11/tajfel-1970-experiments-in-intergroup-discrimination.pdf>

κοινωνική ταυτότητα: όψεις της αυτο-εικόνας με βάση την ιδιότητα του μέλους ομάδων

αυτο-κατηγοριοποίηση: διαδικασία αποπροσωποποίησης

Προτάσεις για τη μείωση της προκατάληψης και της διομαδικής σύγκρουσης

Η υπόθεση επαφής (contact hypothesis, Allport, 1954, *The nature of prejudice*)

Προϋποθέσεις: Κοινωνική και θεσμική υποστήριξη, δυνατότητα γνωριμίας, ισότιμη θέση, συνεργασία

Η τάξη παζλ (the jigsaw classroom ή ομαδοσυνεργατική τάξη, Aronson et al (1978) *The jigsaw classroom*

<https://www.jigsaw.org/>